

ЖИВОТ САМО

Пол Остер, *Зимски дневник*, „Геопоетика”, Београд 2012

Када је реч о квалитетним и популарним писцима као најрелевантнији фактор те популарности у први план долази њихова препознатљивост. Тако је и у случају Пола Остера чије дело варира готово увек исту проблематику. Но, оно у чему је његов особит квалитет је то што својом неоспорном приповедачком моћи зна да учини и неочекиване обрте, као што је, нпр., роман *Путовања у Скријпторијум*, где је аутореференцијални моменат овладао читавом причом, а већ обрађивани однос писања, писца и написаног заступљен у потпуно другачијем маниру. Док се границе фикционалног, измаштаног и оног привидно стварног света којег називамо реалношћу у Остеровом делу бришу, испитујући и протежући границе људског идентитета, у свом претпоследњем делу *Сансеј Парк* се овај писац враћа познатим темама проговарајући препознатљивим резигнираним тоном са примесом горчине, али сада са једном прилично конвенционалном причом са акцентом на животима групе младих људи заточених усудом губитништва. Тако и *Зимски дневник* долази као нешто слично, а другачије – својеврсна романсирана аутобиографија, белешка сопственог живота у његов залазак, врста завештања, сведочанство о вези живота и стварања.

Не може се рећи да је *Зимски дневник* досегао меру успешности и квалитета његових ранијих остварења, али се исто тако не може пренебрегнути чињеница о његовој важности у континуитету Остеровог писања. Дакле, да би се исправно тумачио овај текст би морао бити сагледан као део целокупног опуса аутора. Остер писање доживљава као утврђивање сопства. Истраживање идентитета заступљено је у сваком роману почев од *Ошкривања самоће*, преко *Њујорцке џрилогије*, где је овај проблем најексплицитније заступљен, до последњег, *Зимског дневника*. Он константно искушава своје јунаке да би једино открио несигурност, неизвесност, нестабилност и недостижност човековог сопства. Отуда често онтолошка деконструкција и фикционалног и реалног света у његовом тексту, нарушавање граница које смо често склони да постављамо између могућег и немогућег. *Зимски дневник* заокружује ову причу о идентитету тако што се надовезује на *Ошкривање самоће*, које ову тему зачиње проблематизујући позицију оца као детерминанту формирања човека, односно фигуре сина. Идентитет оца се испитује двојако: из перспективе сина и из перспективе оца. У *Зимском дневнику* се уводи и перспектива мајке, дакле на почетку и на крају добијамо оба пола родитељског пара као одређујућу инстанцу сваког бића, као фактор формирања личности и почетне свести о себи. Такође је у оба романа обрађена и тема смрти оца, односно мајке, дакле нарушавање дела себе

као важан моменат у истраживању идентитета. Остерови ликови су најчешће у потрази за собом загледи у Другог. Могуће је да отуд долази и писање у другом лицу, које уколико би било немотивисано, на махове би могло да делује извештачено, па чак и иритантно. Дакле, обраћање себи би се могло схватити као форма изражавања интроспективног Ја, склоност медитативног субјекта да се проматра као објекат сопственог размишљања. Споменута двојност сваког човека (како перципирамо себе изнутра и како перципирамо себе кроз очи других људи) у овом роману сјајно је приказана на два места. Најпре, када се писац присећа како је радио на адаптацији неке зграде са екипом Црнаца и како се испочетка осећао нелагодно што је другачији, да би се, после извесног времена, толико идентификовао са њима да је, кад изађе на улицу, заборављао да сам није Црнац. Други одличан пример је опис његове мајке, чији портрет иначе представља најуспелије редове ове прозе. Задивљен чињеницом колико је у очима јавности, нарочито њеног мушког дела, његова мајка била невероватно шармантна, он описује како би заблистала кад год би изронила из свог „пригушеног, затвореног живота”. Његова мајка, која је анксиозна, фобична, са честим нападима панике, кад год би себе гледала очима других претварала се у звезду. Остер тиме поручује да нам је потребно да се видимо туђим очима да се не бисмо развејали у самопоништењу, самоосуди и страху. У вези са тим стоји и сексуалност као једна од најважнијих одредница у тексту. Како је овај роман замишљен као каталог догађаја и сензација, тако се набрајају жене, контакти и просторне одреднице као координате његовог живота, развоја и сазревања. У једном моменту аутор наводи како је већи део свог живота провео као вољни „роб Ероса”, заљубљујући се у разне жене, жудећи за њима и тражећи у свакој онај „унутрашњи сјај” који их чини оним што јесу. Сексуална жеља и сједињење са Другим показује се у роману као једини аутентични и, у крајњој линији, могући вид самопостизања. Он говори о пожуди као формацији маште, о сексуалном задовољству као једином могућем моменту интеграције, после чега опет настаје раздвајање, нестабилност и поновна потрага за Собом. Љубав, пак, искључује машту и поставља се као засебан феномен. У његовом случају веома се оштро поставља граница између љубави и еротског односа усмереног ка сопственој супрузи и његових младалачких искустава. Додуше, мора се признати да величање супружничке љубави и идиле, на моменте заиста делује неаутентично и сладуњаво.

Упркос мањкавостима, фрагментарности и потпуном одсуству мотивисаности извесних делова не може се порећи да и на овом пољу он остаје мајстор свог заната. Аутентични Остер може се препознати у задржаној синтаксичкој елегантности, у реченици која клизи у следећу стварајући необично угодан осећај читања. Гледан у светлу целог Остеровог опуса *Зимски дневник* има своје место, иако га не би ваљало

препоручити неком ко са овим писцем није имао контакта раније. Важно је, свакако, не испустити чињеницу да је референтност пишчеве биографије у односу на све његове романе веома занимљива. Не може се рећи да је изузетно релевантна, али занимљива свакако да. Постоји читав низ момената из његовог сопственог живота које је уткао у своје ликове и догађаје. У том смислу још се једном потврђује његова интегрисаност у целину опуса овог писца.

Но, и поред тога што је, како аутор каже, каталог тела, чулних информација, може се рећи да овај роман представља каталог неких архетипских ситуација и релација у којима се свако од нас може препознати. Књига се завршава Остеровим сном о разговору са мртвим оцем чијег се садржаја не сећа. Овај крај је вишеструко симболичан и тумачи се као контакт са смрћу, са апсолутом, са одсутним, са оцем/дететом у себи. Тиме поручује да се ми завршавамо тамо где почињу наша деца, а оно мало преплитања у простору и времену јесте живот. Тако је *Зимски дневник* у ствари само живот, каталог удисаја и издисаја, мисли, пожуде, сексуалних чинова, додира, шамара, броја суза и испијених шоља кафе. *Зимски дневник* је наш однос према другима, количина љубави, задовољства у сразмери жаљења за изгубљеним, прошлим, непостигнутим и недоживљеним. Број без броја, живот без рачунице, на крају живот у спрези са смрћу. То је зима у коју залази писац.

Бранислава ВАСИЋ РАКОЧЕВИЋ